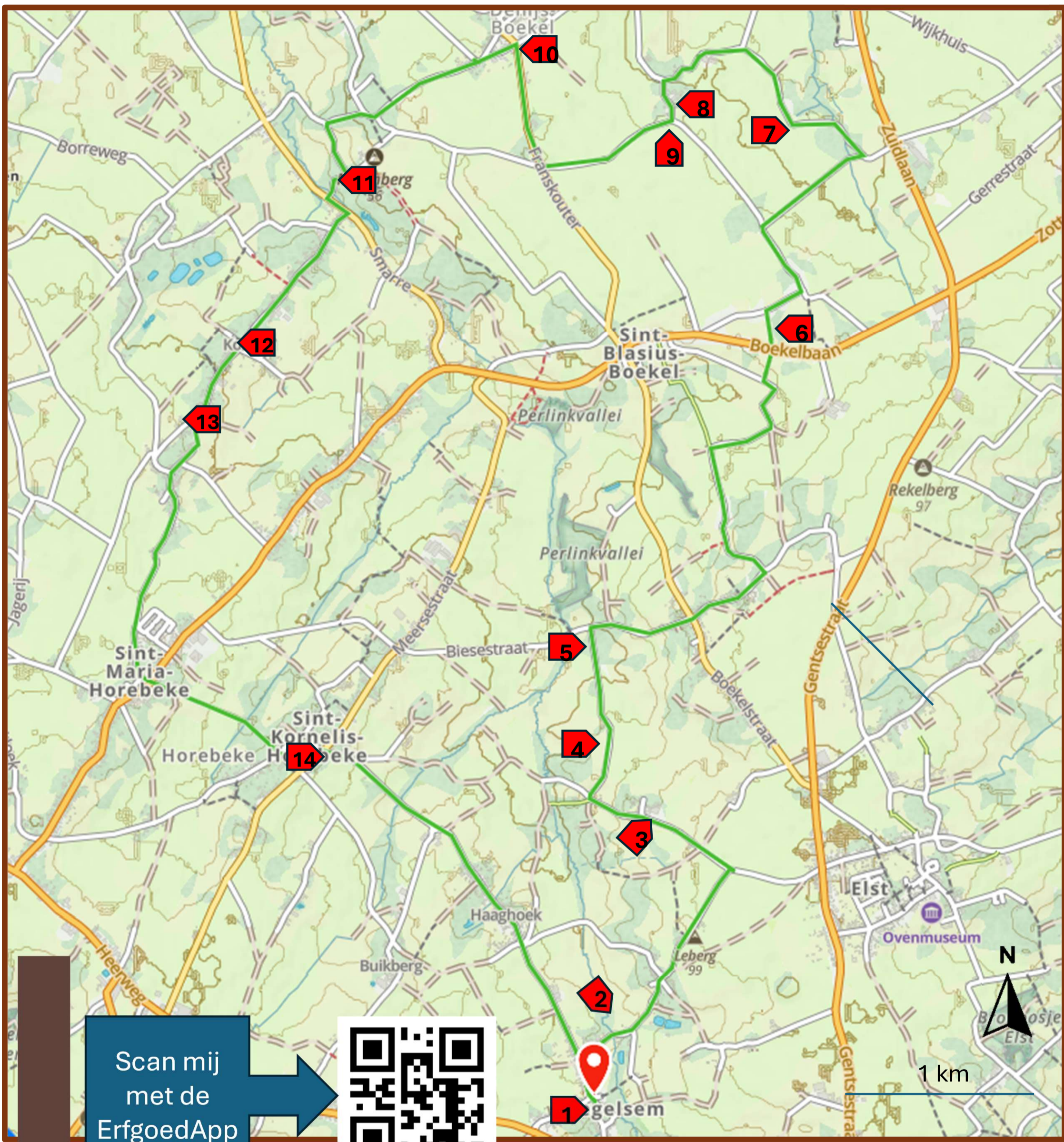

K-Route – ‘Knarren en kuitenbijters’

Fietsen langs houtig erfgoed
Vlaamse Ardennendag 2024
Totale afstand: 17,5 km

Scan mij met de ErfgoedApp

Deze publieksactiviteit maakt onderdeel uit van het project ‘BehouT het Verleden – relaas van levend erfgoed’

De K-Route

Veel kenmerkende landschapselementen van de Vlaamse Ardennen beginnen met een K. Toeval of niet?

Je gaat op zoektocht naar oude knarren (erfgoedbomen) en kuitenbijters (hellingen en kasseien). Een echte tocht voor 'kurieuzeneuzen' over een stevig parcours door Zwalm, Horebeke en Brakel (Zegelsem).

Gepeperd met steile hellingen zoals Leberg, Arme Kleie en Molenberg én kasseistroken waaronder Haaghoek, Molenberg en enkele mooie kleinere wegels.

1: Kleine ent – kerkplein Zegelsem

Op het kerkplein in Zegelsem, naast het kerkhof, vind je -als je goed kijkt- een heel jonge Zegelsemnaar terug. Naast de oude lindes is een nieuw boompje aangeplant. Deze kleine linde is afkomstig van een oude erfgoedboom. Met het entenproject van de Provincie Oost-Vlaanderen worden takken geënt van houtig erfgoed dat dreigt te verdwijnen. De enten worden opgekweekt en heraanplant, om zo het genetisch materiaal van deze oude bomen in ons landschap te behouden. Met goede zorgen kan dit boompje uitgroeien tot een waardige nakomeling van de geënte erfgoedboom.

2: Eerste Kuitenbijter – helling Leberg

Opgepast! Na een lichte afdaling vliegen we er al meteen stevig in: de eerste helling van de dag, de Leberg (95m aan de top). Een klassieker tijdens voorjaarskoersen, o.a. in de Ronde van Vlaanderen. Een goede opwarmer dus met zijn 40 hoogtemeters. 😊

3: Kleinschalig landschap: de Perlinckbeekvallei

We duiken de vallei van de Perlinckbeek in. Op de flanken van de vallei is het kleinschalige cultuurlandschap nog vrij mooi bewaard gebleven. Zo vinden we hier nog oude populiervariëteiten, lange tijd zo kenmerkend voor ons landschap in vooral de beekvalleien. Dichter bij de weg staat een oude knothaagbeuk, als relict van een oude perceelsrandbeplanting. Niet enkel wilgen werden geknot, maar ook gewone es, haagbeuken, populieren... Dit is een bron van houtopbrengst die vrij gemakkelijk bereikbaar was. Om de zes à acht jaar kon je telkens opnieuw oogsten van dezelfde boom. Destijds werden de takken (met blad) ook als loofvoeder gebruikt voor het vee.

4: Knotes als grensboom

Je zou er zo voorbij rijden, het lijkt ogenschijnlijk maar een doodgewone boom in de wegwand, maar deze geknotte es staat hier niet zomaar. Hij markeert de grens tussen Elst en Sint-Blasius-Boekel. De boom is ooit geplant als een soort grenswachter, meestal na herhaalde twisten over de juiste ligging van de grens. Deze bakens waren een hulpmiddel voor de wettelijke gezagvoerders om grensconflicten te vermijden. (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed)

Bemerk verder in de straat ook de prachtige bomenrij van knothaagbeuken aan je linkerkant. Nog iets verder aan de linkerkant passeer je een hoeve met een historische hoogstamboomgaard, een heel oude moerbeï die over het muurtje aan de straat piept én met... een Kapelletje in de gevel 😊

5: Hotspot van houtig erfgoed - Bosseveld

Knotbomen van dit formaat ga je maar weinig tegenkomen. Aan je rechterzijde, op de helling wat verder weg van de straat, staat een zeer oude knotbomenrij van essen en haagbeuken. Het dikste exemplaar heeft een omtrek van meer dan 4m. Als drie personen met open armen rond de boom staan, past hij er net in.

Ook heel interessant is de essenkaphaag op de perceelsgrens, links van de oude knotbomen. Dit zie je nog zelden in het landschap. En al zeker buiten de Vlaamse Ardennen. Destijds werden zo'n kaphagen aangeplant met een driedubbel doel: houtopbrengst, loofvoeder en afsluiting van de weide. Want de bomen werden zo dicht op elkaar geplant dat een koe er niet tussen kan. Toen stonden er nog geen prikkeldraden... De volledige site is beschermd als monument.

(bron: Agentschap Onroerend Erfgoed)

6: Kurieuzeneuze! Ijzerzandsteen - Klokmanweg

In het 'Ketseke' de Klokmanweg in Sint-Blasius-Boekel kijk je best even naar beneden. Op zich ga je 'm sowieso zien, want de makers van het pad hebben hem ingewerkt in de verharding. Alsof de steen niet wou verdwijnen onder 20e-eeuwse beton. Midden in het pad steekt een ijzerzandsteen de kop op. Een beetje curieus, want normaal gezien vind je dergelijke stenen vooral zuidelijker, op de hogere heuveltoppen in de Vlaamse Ardennen. Maar ook hier zitten we op een hoogte in het landschap.

Deze roestbruine steen is gevormd door het terugtrekken van de zogenoemde 'Diestiaanzee', zo'n 7 miljoen jaar geleden. De hoger gelegen zandbanken in Vlaanderen kwamen droog te liggen. Hierdoor werd door het regenwater het glauconiet (gereduceerd ijzer) uit het zand afgebroken, uitgespoeld en in diepere lagen afgezet. Dit vormde limoniet (ijzerroest), dat zandkorrels aan elkaar kitte. Op deze plekken ontstonden ijzerzandsteenbanken.

Doorheen de tijd zijn deze ijzerzandstenen op verschillende plaatsen in de Vlaamse Ardennen aan het oppervlak gekomen, enerzijds door opstuwingen, anderzijds door erosie van bovenliggende, zachtere lagen. En kan je deze oude stenen dus op enkele plaatsen met het blote oog zien. Geologisch een bijzonder interessante steen dus, die ons iets vertelt over hoe het landschap er hier miljoenen jaren geleden uit zag en tegelijk nu nog tastbaar is! Ik kan het zelf niet nalaten zo'n steen altijd even aan te raken...

7: Kraakwilgen – Wijlegem 11

Aan de toegang van dit boerderijf staan twee oude kraakwilgen, met een ferme stamomtrek van meer dan 430 cm. Vermoedelijk oogste men wilgentenen van deze bomen waarmee men manden kon vlechten of herstellen.

8: Wijlegem

Verborgen tussen de glooiende kouters ligt het gehuchtje Wijlegem. Een kapel met rondom enkele historische hoeves. De tijd lijkt aan dit plaatsje te zijn voorbijgegaan. Je belandt hier in een vrijwel ongeschonden landschap. De oudste vermelding van de plek gaat terug tot de 11e eeuw, toen de Gentse Sint-Pietersabdij nog instond voor de ontginning van de streek. Het wapenschild van de abdij is ingewerkt in de kerkhofmuur. Gevonden?

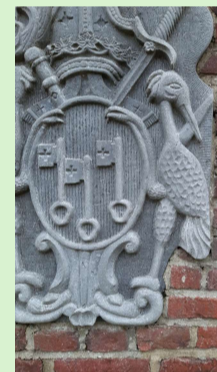
Kurieuzeneuze! – Kraanvogels

Op het wapenschild van de Sint-Pietersabdij op de kerkhofmuur staan twee kraanvogels afgebeeld. Kraanvogels kwamen in de middeleeuwen in heel Vlaanderen voor. Bijzonder, want om nu kraanvogels te spotten moeten we zelf meer (noord)oostwaarts trekken.

De kraanvogel heeft een grote symboliek die nauw verweven is met het leven in de abdij. Hij staat symbool voor een geordend en alert leven. Vaak wordt hij afgebeeld met een steen in zijn opgeheven poot als teken van waakzaamheid. Want als hij in slaap sukkelt, verliest hij de steen, schrikt wakker en krijst. De hoge vlucht van het dier duidt op intense contemplatie, de vaste formatie bij het vliegen op de strenge ordening van het monastieke bestaan.

De drie sleutels verwijzen trouwens naar de heilige Petrus (Sint-Pietersabdij). (bron: Historische Huizen Stad Gent)

Kurieuzeneuze! – Aan de schandpaal!

Een beetje een vreemde eend in de bijt, zou je denken, die paal voor het kerkhof van de Sint-Margarethakapel. Maar hij staat er niet zomaar. Het is een schandpaal die met fragmenten van een voorganger uit de 16e of 17e eeuw is heropgebouwd. Ten tijde van de heerlijkheid Wijlegem werden hier mensen aan vastgebonden en te kijk gesteld - als strafmaatregel. Andere namen voor zo'n paal zijn gerechtspaal, geselpaal of kaak. Vandaar de uitdrukkingen die we nog altijd kennen: "voor paal staan" of "iets aan de kaak stellen". (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed en onzetaal.nl)

9: Welkomstbomen – Wijlegem 1

Sta, alvorens je terug de fiets opspringt en Wijlegem achter je laat, zeker even stil bij de majestueuze lindes aan je rechterzijde nabij het kruispunt aan Kouteren. Horende bij de 18e-eeuwse hoeve waren deze bomen aangeplant als welkomstbomen bij de oorspronkelijke toegang. Dit is een zeer oude (voorchristelijke) traditie waarbij men geloofde dat lindes de bezoekers van het erf "zuiverden" en het erf beschermden tegen kwade invloeden. De lindebomen zijn aan de basis met een tak aan elkaar verbonden. Dat doet vermoeden dat ze deel uitmaakten van de afsluitingshaag bij het erf die op de kabinetskaart van de Ferraris (1771-1778) staat ingetekend. Wonderlijk, als je bedenkt wat deze prachtige wezens allemaal hebben aanschouwd.

10: Kapelbomen - Franskouter

Bij het binnenrijden van Sint-Blasius-Boekel kom je er recht op uit: op een oud kruispunt van wegen staat een kapel, geflankeerd door twee lindes. Kapelleke Franskouter dateert uit de 19e eeuw, maar hoe oud de bomen zijn, is niet gekend. Dat heb je meestal bij houtig erfgoed. Er staat weinig tot niets over beschreven. Soms vind je een spoor terug op kaarten of kan je iets afleiden uit de context, lokale verhalen, foto's... Dankzij de heemkundige kring van Zwalm (gevestigd in het voormalige schooltje aan de overkant van de weg) hebben we een mooie foto van de plek, genomen in de jaren '40. Toen waren de bomen al van respectabele grootte. Door het kandelaren (type van intensief snoei-beheer) maken de bomen weinig diktegroei, waardoor ze dus ouder zijn dan ze op het eerste zicht lijken. Vermoedelijk hebben deze bomen dus ook hun roots in de 19e eeuw.

Het is ook niet toevallig dat kapellen en lindes vaak in elkaars gezelschap vertoeven. Dit is een typisch, nog levend voorbeeld van een verkerstend

volksgebruik. Vaak stonden op voor de mens speciale plekken in het landschap bomen die werden vereerd, zoals lindes voor hun beschermende en zuiverende werking. Toen het christendom meer navolging kreeg, werden deze gebruiken niet overboord gekieperd maar werd er een christelijk symbool of betekenis aan toegevoegd. Daarom vind je op deze locaties vaak kruisen en kapellen samen met (in de meeste gevallen) lindes.

(bron: Agentschap Onroerend Erfgoed, vzw Heemkundekring Zwalm)

11: Kuitenbijter - Molenberg

Ook de Molenberg is een vast onderdeel van vele voorjaarsklassiekers. Alleen maken wij het ons nu gemakkelijk: we duiken 'm naar beneden! Erop ligt een pareltje van een kasseiweg (de volgende 'K') die ons langsheen de Moldegermolen voert: 420m kinderkopkes, een steile afdaling, dus opletten geblazen op dit stuk...

13: Werken in uitvoering

Hier zijn stevige werkzaamheden aan de gang. Avontuurlijke fietsers kunnen hier de afslag links nemen en de voetweg volgen/zoeken. Wie het liever wat proper houdt vervolgt rechtdoor en neemt de eerste afslag links om zo weer de route te vervolgen.

14: Last but not least: Kuitenbijter de Haaghoek

Om in schoonheid én met een Klepper (we blijven trouw aan onze leest) te eindigen, serveren we jullie misschien wel de meest gekende kasseiweg van de Vlaamse Ardennen: de Haaghoek. Serveren klinkt te makkelijk, want je moet er wel een tandje voor bijsteken: 1830m kasseien kruipen in de kuiten. Een pint in Zegelsem zal smaken! Afziend genieten, zoals de echte. Tot ginds!

12: Een van de oudste treurbeuken van het land

Neem even de tijd om hier in Korsele een bezoekje te brengen aan het houtig erfgoed op de begraafplaats achter de kerk. De treurbeuk helemaal achteraan is een monument op zich, letterlijk en figuurlijk. De kruincirkel heeft een diameter van ongeveer 30m en de boom rijst 21m hoog boven de graven uit. Als je er onder gaat staan, word je helemaal omringd door een bladerengordijn. Het is een van de oudste treurbeuken van het land met aan de wortels een ingegroeiende grafsteen van 1867.

Kurieuzeneuze! – Willem I

Korsele is een vrij unieke plek in de Vlaamse Ardennen. Het is in oorsprong een protestants gehucht en de enige protestantse gemeenschap in België die sinds 1554 ononderbroken heeft bestaan. We zoeken het terug in de kerkhofmuren... als je goed kijkt, vind je in de zuidwestelijke muur een arduinen gedenksteen van 1824 met erop deze tekst: "Zelfs na hun dood zorgt Willem I Koning der Nederlanden Voor Zyne Onderdanen MDCCCXXIV". Dit verwijst naar de toelating door Koning Willem I in 1823 om een kerkhof aan te leggen in de Geuzenhoek (zoals Korsele ook genoemd wordt).